

Hoe vertalen Belgische coöperaties de ICA-principes in de praktijk?

Casus: De Landgenoten cvba - so

Kenmerken

- Opgericht in 2014
- Burgercoöperatie
- 8.900 euro omzet in 2015
- 700 vennoten

“Passieve consumenten worden in een coöperatie

actieve burgers die samen met boeren werk maken van een betere toegang tot grond. Zo betrekken we onze vennoten in een beweging die staat voor de transitie naar een duurzamer landbouwmodel.

Dat is voor ons de grote meerwaarde van coöperatief ondernemen.”

Adje Van Oekelen,
De Landgenoten

Ontstaan

De Landgenoten heeft een tweeledige structuur. Er is een stichting en een coöperatie. Deze structuur is geïnspireerd op hoe ze bij *Terre de Liens* en bij *Terre-en-Vue* werken respectievelijk in Frankrijk en in Wallonië. De coöperatie van De Landgenoten werd eind april 2014 opgericht door een netwerk van middenveldorganisaties: BioForum Vlaanderen, Bond Beter Leefmilieu, CSA Netwerk, De Kollebloem, De Wassende Maan, FIAN Belgium, Hefboom, Land-in-zicht, Landwijzer, Natuurpunt, Oxfam Solidariteit, Terre de Liens, Terre-en-vue, Velt, Voedselteams, Wervel en Widar. De stichting werd opgericht eind oktober 2014. Dit was mogelijk dankzij de steun, het advies of de financiële middelen van de Vlaamse overheid (Departement Werk en Sociale Economie & Departement Landbouw en Visserij), het agentschap voor Innovatie via Wetenschap en Technologie (IWT), de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), het Triodos Fonds, de Koning Boudewijnstichting (Fonds Duurzaam Materialen- en Energiebeheer) en het Centrum Duurzame Ontwikkeling van UGent. In 2015 werd De Landgenoten genomineerd als een van de tien beste sociale innovatoren van Europa. Voor de 'European Social Innovation Competition 2015' meldden zich 1400 deelnemers uit 40 landen aan.

Missie

De Landgenoten laat boeren en consumenten samenwerken voor een betere toegang tot landbouwgrond voor boeren. De toegang tot grond is, door de hoge grondprijzen, één van de grootste drempels voor (startende) landbouwers. Door middelen samen te brengen - via aandelen, schenkingen en legaten, kan grond worden aangekocht en vele generaties lang beheerd als biologische landbouwgrond. Zekerheid over de toegang tot grond creëert kansen voor boeren om een duurzaam en agro-ecologisch bedrijf op te starten, uit te bouwen en door te geven aan een opvolger. Zo dreigt ook de opgebouwde bodemvruchtbaarheid, toch het levenswerk van de bioboer, niet verloren te gaan. En zo krijgt de boerderij opnieuw de ruimte om te groeien in een boeiend sociaal netwerk.

Coopkracht sprak met Adje Van Oekelen over De Landgenoten cvba-so.

Vrijwillig en open lidmaatschap

Er zijn twee categorieën vennoten: A- en B-vennoten.

Iedereen kan A-vennoot worden van De Landgenoten cvba-so door de aankoop van een aandeel van 250 euro. Zo onderschrijft de aandeelhouder haar visie en missie en gaat hij/zij akkoord om haar statuten te respecteren.

Meestal gaat het hier om mensen die een gebruiksrecht hebben of willen op gronden beheerd door De Landgenoten cvba-so, om eigenaars van landbouwgronden die hun gronden willen laten beheren door De Landgenoten cvba-so – maar ook iedereen die de doelstellingen van De Landgenoten cvba-so onderschrijft. Vennoten moeten hun aandelen minstens aanhouden zolang ze gebruik maken van de diensten van de coöperatie (bv. boeren die grond huren van De Landgenoten).

De B-vennoten zijn de oprichters. Dat zijn een aantal boerderijen en middenveldorganisatie. Ook andere rechtspersonen met een visie en een doel die nauw aansluiten bij De Landgenoten cvba-so kunnen B-vennoot worden.

De toetreding van vennoten geldt eerst vanaf de datum van hun inschrijving in het aandelenregister. De Raad van Bestuur beslist over de aanvaarding van de vennoten en over alles wat extra aandelen voor die vennoten betreft. Elke aanvraag om toegelaten te worden als vennoot of om bijkomend aandelen te kopen, wordt schriftelijk gesteld aan de Raad van Bestuur.

Een eventuele afwijzing door het bestuur wordt gemotiveerd en binnen de vijf dagen schriftelijk meegedeeld aan de (kandidaat)-vennoot en dit uiterlijk binnen de vijf dagen na de eerstvolgende zitting van de Raad van Bestuur die volgt op de aanvraag.

Een vennoot die wil uittreden of die een terugneming van zijn aandelen wil, moet dat schriftelijk vragen, uiterlijk eind februari van het jaar waarin hij wenst uit te treden. De Raad van Bestuur beslist op zijn vergadering en voor de Algemene Vergadering van april over de gehele of gedeeltelijke terugneming van aandelen en kan hierbij rekening houden met onder meer de financiële toestand van De Landgenoten cvba-so en met het nakomen van de contractuele verplichtingen tussen de vennoten en De Landgenoten cvba-so. In geen geval mag er in de loop van hetzelfde boekjaar meer dan 5% van het geplaatste kapitaal wegvallen. De Raad van Bestuur motiveert zijn beslissing. Zo nodig worden niet alle verzoeken tot uittreding volledig aanvaard. In dat geval zullen de vennoten die reeds het langst lid zijn, voorrang krijgen. Een terugneming is pas mogelijk vanaf het jaar 2017.

Democratische controle door de leden

De Landgenoten cvba-so wordt bestuurd door een Raad van Bestuur van negen bestuurders, al dan niet vennoten. Bestuurders worden door de AV benoemd voor maximaal vier jaar. De helft van hen wordt om de twee jaar aan herverkiezing onderworpen. Bij de benoeming zal bepaald worden wanneer het mandaat verstrijkt. Zij kunnen op elk ogenblik door de Algemene Vergadering zonder vooropzeg worden ontslagen; dit ontslag dient gemotiveerd te worden. Wanneer een vennoot tot bestuurder wordt benoemd, zal hij onmiddellijk zijn mandaat van bestuurder verliezen wanneer hij ophoudt deel uit te maken van De Landgenoten cvba-so.

De AV is samengesteld uit alle vennoten. Ze heeft de bevoegdheden die de wet, de statuten van De Landgenoten en de interne reglementen haar toekennen. Haar beslissingen zijn bindend voor allen, ook voor de afwezigen en tegenstemmers. Elke vennoot heeft één stem, ongeacht het aantal aandelen. Om geldig te stemmen op de AV moet minstens de helft van de B-vennoten aanwezig zijn. Er wordt bij voorkeur unaniem beslist. Als dat niet bereikt wordt, wordt er beslist met een gewone meerderheid.

“Daarnaast willen we onze vennoten ook zoveel mogelijk van dichtbij betrekken bij onze werking. We hebben tijdens een AV een informeel gedeelte waar vennoten persoonlijk kunnen kennismaken en vragen stellen aan mensen binnen de organisatie. In oktober vorig jaar hebben we een Nationaal Bodemfeest gehouden voor onze hele achterban, omdat we vorig jaar nog geen AV hadden: ons boekjaar was nog niet afgesloten.”

“Op dit moment heeft elke vennoot controlerecht. Op de AV van april gaan we twee controlerende vennoten voorstellen. Die moeten goedgekeurd worden en zullen de boekhouding van het volgende boekjaar controleren.”

“We hebben een actieve vrijwilligerswerking. We organiseren heel veel lokale brainstorms om acties op te zetten. We werken met ambassadeurs die ons overal kunnen vertegenwoordigen. Zij worden geïnformeerd over de werking van de coöperatie, alle modaliteiten om toe- of uit te treden, de coöperatieve principes,... Daarnaast zijn er raadgevende bestuursleden. Zij zijn niet benoemd, maar zitten wel in het bestuur ter ondersteuning. Ze ondersteunen ook de dagelijkse werking, bijvoorbeeld bij communicatie of campagnes.”

Economische participatie door de leden

De Landgenoten levert zowel directe als indirecte diensten. Boeren krijgen een directe dienst, namelijk duurzame toegang tot grond. De burger investeert om mee te bepalen wat en hoe er geproduceerd wordt. Dit zorgt voor meer lokale landbouw, gezonde en verse voeding.

“Je Iedereen kan investeren vanaf 250 euro. Per aandeel vragen we een bijdrage in de kosten van de coöperatie van 10 euro. Een A- en B- aandeel hebben dezelfde nominale waarde zoals vermeld in de statuten, met dat verschil dat B-vennoten ook echt de visie en missie onderschrijven en expliciet door de RvB moeten goedgekeurd worden. Bij een A-vennoot is dat veel lossier. In principe moeten die ook elke keer goedgekeurd worden, maar dat gebeurt quasi automatisch. Er wordt uitgetreden aan boekwaarde, met een maximum van de nominale waarde.”

Voor private investeerders is er een beperking tot 5000 euro per persoon omdat we geen prospectus hebben. Voor rechtspersonen die om professionele redenen investeren is die drempel er niet. Er wordt voorlopig nog geen dividend uitgekeerd. We hebben na het eerste verlengde boekjaar wel een winstsaldo van 1.200 euro, maar dat is vooral dankzij schenkingen, prijzengelden en subsidies. We zullen op de Algemene Vergadering voorstellen om de winst toe te voegen aan de wettelijke reserves.

Gegeven het maatschappelijk doel van De Landgenoten cvba-so, streven de vennoten eerst en vooral naar winst voor de maatschappij en het milieu. Op voorstel van de Raad van Bestuur kan de Algemene Vergadering zich uitspreken over de bestemming van het saldo van de nettowinst. Minstens 5% gaat naar de wettelijke reserve en dit tot één tiende van het geplaatste kapitaal.

Minstens 30% wordt toegevoegd aan de beschikbare reserve, om het sociaal oogmerk van De Landgenoten cvba-so te ondersteunen. Het saldo kan worden uitbetaald als een dividend op het gestorte bedrag van de aandelen.

Autonomie en onafhankelijkheid

“Het businessmodel van onze coöperatie gaat uit van een trage groei: vanaf een huuropbrengst van 100 hectare kunnen we break-even draaien. Totdat we deze kaap bereiken, zijn we afhankelijk van externe financiering en subsidies voor onze werking. Ons streefdoel is om op termijn volledig autonoom te kunnen werken. Momenteel zitten we aan 8 hectare in eigendom van de coöperatie.”

“Dat groeit heel traag omdat ten eerste beschikbare grond heel moeilijk te vinden is en ten tweede grond een heel dure investering is. Aan dit tempo draaien we pas over tien jaar break-even omdat we met kleine investeerders zitten, relatief klein in verhouding met hoeveel de grond kost. Aandeelhouders investeren gemiddeld 900 euro. Dat is niet weinig, maar dat is niet veel als je weet dat een grond met

kosten en al erbij 50 à 60.000 euro kost per hectare. Voor een leefbaar landbouwbedrijf heb je minstens een hectare nodig en het liefst meer. We hebben tot nu toe ongeveer 700 000 euro opgehaald met schenkingen en aandelenkapitaal en dat is goed voor de aankoop van 8,1 hectare . We zullen ofwel sneller moeten groeien naar die 100 hectare ofwel via erfpacht gronden beheren. Op die manier zoeken we naar manieren om sneller autonoom te werken.”

“Aandeelkapitaal is puur om te investeren in grond. Daar financieren we geen werking mee. Dat maakt de aankoop van een aandeel aantrekkelijk: grond verliest zijn waarde niet. Onze werking wordt gefinancierd door de huuropbrengsten van de aangekochte gronden. Daarnaast doen we ook aan advisering en dienstverlening naar lokale overheden of andere grondeigenaren, dat brengt ook geld op. Naast de aandeelhoudersbijdrage was er voor dit en vorig jaar voornamelijk prijzengeld en subsidies.”

“We hebben voor 2015-2016 een KMO-innovatiesubsidie gekregen. Het is de bedoeling om daarmee expertise op te bouwen, om te kijken wat werkt en wat niet werkt binnen de projecten die we nu realiseren. Daarnaast hebben we de afgelopen twee jaar van de Koning Boudewijnstichting en de Nationale Loterij fondsen gekregen.”

“Voor de werking wordt er niet geleend. We hebben wel de mogelijkheid om een rollend fonds te gebruiken. Als je bv. bij een openbare verkoop grond wilt kopen, moet je heel snel geld op tafel kunnen leggen. We kunnen een rollend fonds aanspreken waar we een lening aangaan voor de aankoop van de grond om vervolgens met een lokale crowdfundingcampagne kapitaal op te halen binnen de termijn waarop de lening moet afbetaald worden.”

“We werken nog niet structureel samen met lokale overheden, dat willen we verder uitbouwen.”

“We zijn al met verschillende steden gaan praten die interesse hebben om via ons hun gronden ter beschikking te stellen, maar een concreet project is daar nog niet uitgekomen. We hebben een keer advies gegeven aan de gemeente Wommelgem. Het is een hele uitdaging om korte-termijn politiek denken te verzoenen met grond ter beschikking stellen aan boeren op lange termijn. Want dat is toch wat we willen doen: boeren de zekerheid geven tot het einde van hun carrière én daarna.”

Onderwijs, vorming en informatiestrekking

“In de pilootfase (2015-2016) is er voor personeel en bestuur veel ruimte voor bijscholing, advisering enz.. We leren heel veel bij van ervaren coöperaties en ondernemingen bv. in het netwerk van Coopkracht of de Sociale Innovatiefabriek.”

“We organiseren twee keer per jaar de vorming voor onze ambassadeurs, voor zowel vennoten als niet-vennoten. Eén avond gaat over het landbouwsysteem, de context van de landbouw en de toegang tot grond problematiek. De tweede avond gaat volledig over het coöperatief ondernemen, hoeveel kost een

aandeel, ... De bedoeling is dat deze ambassadeurs actief deelnemen aan infomomenten of lezingen geven of binnen hun eigen netwerk activiteiten organiseren.”

“Op onze website kan je alle informatie over onze aandelen in vraag en antwoord terugvinden. In het begin kwamen er heel veel vragen. Wat in onze statuten staat, staat hier in vraag-antwoord vorm. Dat is redelijk toegankelijk. We hebben een heel infodossier dat je kunt downloaden.”

“We hebben een nieuwsbrief, dat is ons belangrijkste kanaal om over de coöperatie te informeren. Vennoten krijgen een extra mail als er iets belangrijk verandert of staat te gebeuren. Dat komt niet zo vaak voor. Alle vennoten krijgen een link naar het volledige jaarverslag en de jaarrekeningen. We proberen zo veel mogelijk het digitale kanaal aan te spreken. We willen onze schenkers en aandeelhouders op dezelfde manier benaderen.”

“Verder helpen wij waar mogelijk startende coöperaties, maar ook studenten met hun vragen. We gaan geregeld spreken en we vinden het belangrijk om te vrijwaren wat dat juist is: een coöperatie. We nemen dat continu mee in onze communicatie. Soms vragen ze ons ook specifiek om te komen spreken over coöperatief ondernemen en dan zijn wij een voorbeeld.”

“Persberichten gaan regelmatig de deur uit: over onze werking, nieuwe aankopen...”

Samenwerking tussen coöperaties

“Met onze Waalse zusterorganisatie Terre-en-vue en het Franse Terre de Liens werken we structureel samen op alle vlakken, we wisselen advies uit, expertise, ... Verder nemen we vaak deel aan activiteiten van Coopkracht, de Sociale innovatiefabriek,... om bij te leren van andere coöperaties, om elkaar te versterken.”

“We hebben een heel netwerk dankzij de stichtende organisaties. Die hebben zich geëngageerd om al onze activiteiten mee te nemen in hun communicatie. Met sommige kan de samenwerking nauwer, voor anderen zit dat al goed. De samenwerking is niet altijd structureel verankerd. Binnen het KMO-innovatieproject hebben we wel structurele partners zoals Bioforum en VLM. Met Natuurpunt, Bioforum en Velt hebben we een werkgroep opgericht om te kijken hoe we actiever kunnen samenwerken. Met Bond Beter Leefmilieu hebben we ook al eens vergaderd en zitten we nu in een netwerk om actiever in te zetten op het contact met lokale overheden.”

“We zitten in een internationaal netwerk van organisaties die met toegang tot grond bezig zijn (*Access to land initiative*). We zijn lid van Coopkracht en erkend door de NRC.”

“Het sociaal oogmerk van onze coöperatie stelt een maatschappelijk doel voorop: meer tewerkstelling voor biologische boeren via duurzame toegang tot grond. Om dit te realiseren vertrekken we steeds vanuit de kracht en de dynamiek van het lokale netwerk rond de boerderijen. Dat is goed voor de sociale cohesie, de lokale economie en het zorgt voor eerlijke prijzen voor de boer en verse gezonde voeding voor de klant.”

“De Landgenoten cvba-so wil continuïteit en ontwikkelingskansen geven aan bestaande bioboerderijen en de opstart van bedrijven vergemakkelijken voor nieuwe bioboeren. Het verleent daarom gebruiksrechten aan startende en gevestigde bioboeren. De Landgenoten cvba-so wil de lokale landbouweconomie bevorderen. Daarom stelt de coöperatie bij voorkeur grond ter beschikking aan biologische landbouwbedrijven die zijn ingebed in de lokale gemeenschap en lokale economie en die impulsen geven aan de versterking daarvan. Door de toegang tot grond voor biobedrijven te verbeteren, wil De Landgenoten cvba-so als een hefboom werken. De coöperatie creëert kansen voor deze bedrijven om te winnen aan veerkracht en stappen te zetten in de richting van meer ecologische, sociale en economische duurzaamheid.”

“De Landgenoten cvba-so biedt een kader waarbinnen boeren en andere burgers samen gronden als gemeengoed beheren. Als vennoten van De Landgenoten cvba-so nemen boeren en burgers hun verantwoordelijkheid ten opzichte van elkaar. Door deze samenwerking winnen ze beiden aan autonomie: boeren krijgen van hun medeburgers de garantie op toegang tot grond en burgers zijn geen passieve consumenten, maar economische actoren die duurzame landbouwprojecten vooruitstuwten. Zelf beoefenaar van een vernieuwende vorm van grondbeheer, geeft De Landgenoten cvba-so impulsen aan de ontwikkeling van een nieuwe politiek met betrekking tot toegang tot grond voor (bio) landbouw en gebruik van de open ruimte.”

“Onze bijdrage ligt vooral op het lokale en regionale niveau. Voor de gemeenschap in het algemeen zijn er verschillende voordelen: door de bodem te bestemmen voor biolandbouw over de generaties heen gaat de bodemvruchtbaarheid niet verloren. Want een vruchtbare bodem biedt vele ecologische voordelen: meer koolstof in de grond betekent minder koolstof in de lucht, minder overstromingen, minder erosie, meer biodiversiteit, ... Bovendien maakt het de boer minder afhankelijk van externe inputs als meststoffen, water en beschermingsmiddelen.”

“Dat is onze insteek. We hebben niet echt een beleid over MVO, het zit gewoon verankerd in alles wat wij doen.. Wij komen met de fiets naar het werk. Onze bestuurders komen met de trein. We vergaderen altijd in de buurt van een station. Vanuit de onderneming zelf sensibiliseren we wel volop voor duurzame landbouw en een betere toegang tot grond. Wij willen actief deelnemen aan het maatschappelijk debat. We zijn niet zomaar een coöperatie dat geld ophaalt. Wij willen ook naar buiten komen als een groeiende beweging van bewuste burgers die een ander soort landbouwmodel willen – ook in de media en waar we maar kunnen.”

4 april 2016

De uitwerking van deze casus is een initiatief van Coopkracht in het kader van het ICA-kompas. Dit materiaal mag gebruikt worden onder verwijzing naar Coopkracht – het netwerk voor coöperaties in Vlaanderen. (www.coopkracht.org).

Voor meer informatie, neem contact op met:

Coopkracht

Ines Rothmann

Coördinator

E: ines.rothmann@coopkracht.org

T: 03.294.1670

De Landgenoten cvba-so

Contactpersoon: Adje Van Oekelen

Community Manager

E: adje@delandgenoten.be

T: 03.286.92.77

BE 0552.744.008